Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΔΩΝ

ΑΠΟ Τ' ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΑΡΑΣ ΜΠΕΡΝΑΡ

ΚΕ'.

ΞΑΚΟΛΟΥΘΟΥΜΕ καὶ σήμερα τὴν περιγραφὴ τῆς καλλιτεχνικῆς περιοδείας τῆς Σάρας Μπερνὰρ στὴν Ἀμερική, ὅπως τὴν περιγράφει ἡ ἴδια στὰ «Ἀπομνημονεύματά» της :

«Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ —γράφει ἡ μεγάλη καλλιτέχνις— μοῦ προκάλεσε μεγάλη θλίψη. Καὶ χρειάστηκε ἡ ὀργὴ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Μοντρεάλ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος ἐκσφενδόνιζε μύδρους ἐναντίον μου, γιὰ νὰ μοῦ ξαναδώσῃ ὅλη μου τὴν εὐθυμία. Ὁ ἱερωμένος αὐτός, ἀφοῦ καυτηρίασε τὴ Γαλλικὴ φιλολογία, ἀπαγόρευσε στὸ ποίμνιό του νὰ ρθῇ νὰ ἰδῇ τὶς παραστάσεις μου, γιατί, ὅπως ἔλεγε, ἦταν ἀνήθικες... Δὲν ἐδίστασε μάλιστα ν' ἀναθεματίσῃ τοὺς συγγραφεῖς τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπαιζα, ἐμένα κι' ὅλο μου τὸ θίασο. Μεταξὺ τῶν ἀναθεματιζομένων ἦταν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ Δουμᾶς υἱός, ὁ Σκρίμπ, ὁ Λεγκουβέ, κλπ.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, ὅτι ἡ ἐπιτυχία μου στὸ Μοντρεάλ ἦταν πραγματικῶς ἀφάνταστη. Ὁ κόσμος κατέκλυσε τὸ θέατρο στὶς παραστάσεις ποὺ ἔδοσα καὶ ἡ εἰσπράξεις ξεπέρασαν κάθε προσδοκία.

Ὁ ποιητὴς Φρεσὲτ καὶ κάποιος τραπεζίτης, τοῦ ὁποίου δὲν θυμᾶμαι πειὰ τὸ ὄνομα, μοῦ πρότειναν νὰ κάνουμε μιὰ ἐπίσκεψη σπουδῶν περίφημους ἐρυθροέρωους τῆς φυλῆς Ἰροκουᾶ. Δεχτήκα μὲ χαρὰ τὴν πρότασί τους καὶ πῆγα, παίρνοντας μαζύ μου τὴν ἀδελφή μου, τὸ Ζάρρετ καὶ τὸν ἠθοποιὸ Ἄνζελο, κοντὰ στὸν ὁποῖο ἔννοιωθα πάντα τὸν ἑαυτό μου ἐν ἀσφαλείᾳ, γιατὶ τόσο ἡ γενναιόφρονα του, ὅσο κι' ἡ ψυχραιμία του, ἦταν καταπληκτική. Ὁ ἠθοποιὸς αὐτὸς εἶχε ἀκόμα δύναμι Ἡρακλέους καὶ δὲν τοῦ ἔλειπε γιὰ νὰ εἶνε τέλειος, παρὰ μόνο τὸ τάλαντο... Πράγματι, δὲν εἶχε κανένα τάλαντο κι' οὔτε ἀπόκτησε ποτέ.

Ὁ ποταμὸς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἦταν σχεδὸν ὁλόκληρος παγωμένος καὶ τὸν διασχίσαμε μὲ ἁμάξια.

Τὸ ταξεῖδι αὐτὸ στοὺς Ἰροκουᾶ ἦταν ἐξαιρετικὰ γοητευτικό. Ὅταν φτάσαμε στὸ χωριό τους, μοῦ παρουσίασαν τὸν ἀρχηγὸ ὅλων τῶν φυλῶν τοῦ Ἰροκουᾶ. Ἀλλοίμονο ὅμως, ὁ ἀρχηγὸς αὐτὸς—τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας ὀνομαζόταν «Μεγάλος Λευκὸς Ἀετὸς» κι' ὁ ἴδιος «Ἥλιος τῆς Νύχτας», δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἐξωτικό, ὅπως περίμενα. Φοροῦσε ἅθλια εὐρωπαϊκὰ ροῦχα καὶ πουλοῦσε λικέρ, κομπιά, βελόνες, σοκολάτες, κτλ. Ὁ πολιτισμὸς τὸν εἶχε ἐκφυλίσει. Αὐτὸ ἦταν μιὰ μεγάλη ἀπογοήτευση καὶ γιὰ μένα...

Ὁ «Ἥλιος τῆς Νύχτας» μοῦ παρουσίασε στὸ μαγαζί του καὶ τὴν κόρη του, μιὰ κοπέλλα ὡς δεκαοχτὼ χρόνων, ἄνοστη κι' ἄχαρη μέσ' στὰ ὁποιοδήποτε κομψὰ ροῦχα της, ἡ ὁποία, νομίζοντας πὼς θὰ μ' εὐχαριστήσῃ, κάθησε στὸ πιάνο καὶ μοῦ ἔπαιξε κάποια τραγουδάκι τῆς μόδας, συμπληρώνοντας ἔτσι τὴν ἀπογοήτευσί μου καὶ κάνοντάς με νὰ φύγω μιὰ ὥρ' ἀρχήτερα....

Ξαναγύρισα στὸ Μοντρεάλ, κάπως θλιμμένη καὶ κουρασμένη.

Ἡ τέσσερες παραστάσεις ποὺ ἔδωσα ἐκεῖ, σημείωσαν —ὅπως σᾶς εἶπα ἤδη— ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία, μὰ ἐκεῖνο ποὺ μὲ γοήτευε ἐμένα ξεχωριστά, ἦταν ὁ ἐνθουσιασμός, μὲ τὸν ὁποῖο παρακολουθοῦσαν τὶς παραστάσεις μου οἱ φοιτηταί. Κάθε βράδυ ἔφταναν στὸ θέατρο μιὰ καὶ μιάμισι ὥρα πρὶν ἀπ' τὴν παράσταση, ἀπαιτοῦσαν νὰ τοὺς ἀνοίξουν τὶς πόρτες κι' ἔμπαιναν μέσα.

Στὸ διάστημα αὐτό, ὡς ὅτου ν' ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, τραγουδοῦσαν μὲ τὶς ὡραῖες μελωδικὲς φωνές τους, ἔδεναν σπάγκους ἀπ' τοὺς ἐξώστες ὥς τὴ σκηνὴ μὲ τροχαλίες γιὰ νὰ κυλοῦν ἀπ' αὐτοὺς ἡ ἀνθοδέσμες τους ὥς ἐμένα καὶ στόλιζαν μὲ κορδέλλες περιστέρια, στὸ λαμὸ τῶν ὁποίων ἔδεναν εὐχές κι' ἐνθουσιώδη σονέττα γιὰ τὴ «γόησσα», ὅπως μ' ἀποκαλοῦσαν.

Ἀπολοῦσαν τὰ περιστέρια τους, ὅταν μ' ἀνακαλοῦσαν στὴ σκηνή, καὶ τὰ φτωχὰ πουλιὰ τὰ ἔχαναν μέσα σὸ γενικὸ ἐκεῖνο πανδαιμόνιο τοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Κατὰ τὴν πρώτη μου παράσταση στὸ Μοντρεάλ, ἔννοιωσα μιὰ πολὺ μεγάλη συγκίνησι. Ὁ μαρκήσιος ντὲ Λόρμ, γαμπρὸς τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας καὶ κυβερνήτης τοῦ Καναδᾶ, ἔφτασε ἀπ' τοὺς πρώτους στὸ θέατρο. Μόλις παρουσιάστηκε στὸ θεωρεῖο του, μιὰ ἀπέραντη σιωπὴ ἁπλώθηκε στὴν αἴθουσα κι' ἔξαφνα τρακόσοι φοιτηταὶ μὲ φωνὲς νεανικὲς καὶ θερμές, ἄρχισαν νὰ τραγουδᾶνε τὴ «Μασσαλιωτισσα».

Ἀμέσως ὁ κυβερνήτης μὲ μιὰ εὐγένεια, γεμάτη μεγαλεῖο, σηκώθηκε, μὲ τοὺς πρώτους ἤχους τοῦ ἐθνικοῦ μας ὕμνου....

Τὸ ἴδιο ἔκαναν κι' ὅλες ἡ χιλιάδες τῶν θεατῶν. Ἡ συγκίνησί μου μπροστὰ στὴ μεγαλειώδη αὐτὴ ἐκδήλωσι ἦταν τόση, ὥστε δάκρυα πλημμύρισαν τὰ μάτια μου....

Μόλις ἡ «Μασσαλιώτισσα» τελείωσε, τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν ἐπευφήμησε μὲ τέτοιο ἐνθουσιασμό, ὥστε οἱ φοιτηταὶ ἀναγκάστηκαν νὰ τὴν ἐπαναλάβουν τρεῖς φορές. Κατόπιν παίχτηκε κι' ὁ Ἀγγλικὸς ὕμνος καὶ τὸ Κοινὸν τὸν ἐπευφήμησε κι' αὐτόν, ἀλλὰ ἀπὸ λεπτότητα μᾶλλον πρὸς τὸν κυβερνήτη.

Τὴν τελευταία μου παράσταση στὸ Μοντρεάλ, τὴν ἔδωσα τὸ βράδυ τῶν Χριστουγέννων μὲ τὸν «Ἐρνάνη».

Τὸ ἴδιο ἐκεῖνο πρωί, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μοντρεάλ μὲ εἶχε καταχραπανώσει πάλι στὸ κήρυγμά του, στὴν ἐκκλησία.

Μὰ ὁ λαὸς τοῦ ἀπάντησε ἀμέσως : Ὅταν τελείωσε ἡ παράστασις, τὸ πλῆθος ποὺ ἦταν συγκεντρωμένο ἔξω ἀπ' τὸ θέατρο, μόλις μὲ εἶδε νὰ μπαίνω στ' ἁμάξι μου, ξέζεψε τ' ἄλογά του καὶ, σηκόνοντάς το στοὺς ὤμους του, μὲ μετέφερε θριαμβευτικὰ ὥς τὸ ξενοδοχεῖο μου. Μεταξὺ αὐτῶν ποὺ κρατοῦσαν τ' ἁμάξι μου ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἦσαν καὶ πολλοὶ βουλευταὶ κι' ἄλλα σημαίνοντα πρόσωπα.

Τὴν ἄλλη μέρα, Κυριακή, ἔφυγα ἀπ' τὶς ἑφτὰ τὸ πρωὶ ἀπ' τὸ Μοντρεάλ, γιὰ νὰ κάνω μαζὺ μὲ τὴν ἀδελφή μου καὶ τὸ Ζάρρετ, ἕναν περίπατο στὸν ποταμὸ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου.

Ἀφήσαμε τὸ ἁμάξι μας σὲ κάποια ἀπόσταση ἀπ' τὸ ποτάμι, ὅταν ἔξαφνα ἡ ἀδελφή μου, βλέποντας ἕνα μικρὸ ὀγκόπαγο, ποὺ ἀπὸ σταγμὴ σὲ σταγμὴ θὰ τὸν παρέσυρε τὸ δυνατὸ ρεῦμα, μοῦ εἶπε :

—Τί λές ;.... Δὲν ἀνεβαίνουμε ἐπάνω ;

Καὶ ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον.... Ἔπειτ' ἀπὸ μιὰ στιγμὴ βρισκόμαστε ἐπάνω στὸν ὀγκόπαγο.... Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούστηκε ἀπ' τὴν ὄχθη ἡ φωνὴ τοῦ Ζάρρετ, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε βοήθεια, γιατὶ ἔβλεπε τὸν ὀγκόπαγο νὰ παρασύρεται ἀπ' τὸ ρεῦμα καὶ νὰ χτυπᾷ δεξιὰ κι' ἀριστερά.

Ἐν τούτοις, ἡ ἀδελφή μου κι' ἐγώ, χωρὶς νὰ ἐχουμε καμμιὰ συναίσθησι τοῦ κινδύνου, εἴχαμε καθήσει ἐπάνω στὸν πάγο καὶ εἴχαμε σκάσει στὰ γέλια.

Ἡ φωνὲς τοῦ Ζάρρετ ἔκαναν νὰ συγκεντρωθῇ ἀρκετὸς κόσμος στὴν ὄχθη. Πολλοὶ ἄνθρωποι μὲ κομάκια προσπαθοῦσαν νὰ μᾶς σταματήσουν, μὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν καθόλου εὔκολο.

Ἔπειτα μᾶς πέταξαν σχοινιὰ καὶ πιάσαμ' ἕνα μὲ τὰ χέρια μας. Μά, καθὼς μᾶς τραβοῦσαν τώρα πρὸς τὴν ὄχθη, ὁ ὀγκόπαγος σκούνταψε ἐπάνω σ' ἕνα βράχο κι' ἔσπασε στὰ δύο....

Ἀπομείναμε, ἡ ἀδελφή μου κι' ἐγώ, πολὺ τρομαγμένες αὐτὴ τὴ φορά, σ' ἕνα ἐλάχιστο τμῆμα τοῦ ὀγκοπάγου....

Τώρα δὲν ἐγελούσαμε πειά, γιατὶ τὸ ρεῦμα μᾶς παρέσυρε πολὺ γρήγορα.

Ἡ θέσι μας ἦταν κρισιμωτάτη, ὅταν ἔξαφνα, γιὰ τὴν καλή μας τύχη, ὁ μικρός μας ὀγκόπαγος σφηνώθηκε σὲ δυὸ μεγάλους ὀγκοπάγους, στοὺς ὁποίους ἀσφαλῶς ὀφείλουμε τὴ σωτηρία μας.

Μᾶς ἔριξαν ἀπ' τὴν ἀκτὴ ὁριζοντίως μιὰ σκάλα καί, πατώντας ἐπάνω στὰ σκαλοπάτια της, διαπεραιωθήκαμε στὴν ὄχθη....

Βρήκαμε ἐκεῖ τὸ Ζάρρετ κατάχλομο, ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ κινδύνου ποὺ εἶχα διατρέξει, ἀλλὰ ἐπειδὴ φοβόταν μήπως, ὅταν ἐγὼ πέθαινα, σταματήσει ἡ τουρνέ.

Μοῦ εἶπε μάλιστα σοβαρώτατα :

—Ἂν πνιγόσασπε, κυρία, θὰ δειχνόσασπε κακόπιστη, γιατὶ θὰ διαλυόταν τὸ συμβόλαιό μας ἐξ αἰτίας σας....

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Ἡ συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΗΘΟΠΟΙΟΙ

Ὁ διάσημος Γάλλος ἠθοποιὸς Κοκλέν, σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς ρόλους του.